

KISEBBSÉGI MAGYAR SORS.

AZ OPTÁNSPEREK LEGÚJABB FEJLEMÉNYEI.

MÁRJOVALtöbb mint egy esztendeje, hogy a Szövetségi Tanács azoknak a magyar állampolgároknak — nem szabatosan — magyar optánsoknak pereivel foglalkozik, amelyeket ezek az agrárreform címén kisajátított, helyesebben, elkobzott birtokaik miatt a román állam ellen indítottak. Az ügy sorsa a Tanács előtt igen változatos volt, de folyton javuló fejlődési irányt mutat, A múlt év szeptember havában a rögtönzött jogászbizottság véleményében és ennek alapján a Tanács hármass bizottságának javaslatában eljutott a mélyponthoz. Ezt azonban csakhamar elhagyta, mert a Tanács megítélésében valamivel kedvezőbb felfogás jutott kifejezésre. A folyó évi márciusi ülésében a Tanács még kedvezőbb felfogásnak adott kifejezést, annyira, hogy a magyar delegátus most először volt abban a helyzetben, hogy a Tanács javaslatát elfogadhassa.

A jogászbizottság szakvéleménye, melyet a Tanács hármass bizottsága is teljesen magáévá tett, reánk nézve két okból volt nagyon kedvezőtlen. Egyrészt felállította az ügy érdemleges elbírálásának három anyagjogi elvét, mint olyan tételeket, melyek a trianoni szerződésből folynak. Másrészt pedig ezeknek az elveknek elfogadását Magyarország részéről feltételévé tűzte ki annak, hogy a Tanács a békeszerződés 239. cikke alapján a bírókijelölés tárgyában intézkedjék. Soha el nem múló érdeme a magyar delegátusnak, gróf Apponyi Albertnek, hogy ezen javaslat elfogadását a Tanácsnak múlt évi szeptemberi ülésén megakadályozta. Érveinek meggyőző ereje előtt a hármass bizottság előadója, Chamberlain brit külügyminiszter is kénytelen volt meghajolni, s ezért a javaslatnak a szankciókra vonatkozó részét visszavonta. Ekként a javaslatból megmaradt a három anyagjogi elv, melyeket a Tanács olyképpen szavazott meg, hogy azoknak elfogadását a további tárgyalások alapjául a feleknek ajánlotta. Ez kétségkívül sokkal kedvezőbb elhatározás, mint az eredeti javaslat, minthogy minden kényszerítő mozzanat belőle ki van küszöbölve, mindazáltal a magyar delegátus még ebben a letompított formában sem tartotta elfogadhatónak. Abból a helyes felfogásból indult ki, - hogy a Tanácsnak még közvetve sem lehet feladata az ügy érdemleges elbírálásának elveit felállítani. Ez korlátozná a felek védekezési szabadságát és kizárná a bíróság függetlenségét az ügy elbírálásában. Az a tétel a mai jogéletnek, hogy a bíró az ügy elbírálása körül minden külső befolyástól független legyen, a nemzetközi bíraskodás terén is alkalmazandó s alóla a Vegyes Döntőbíróságok sem vonhatók ki.

E tételnek megdönthetien igazsága indította a magyar delegátust arra, hogy hozzá a legnagyobb következetességgel tovább is ragaszkodjék s ez a magatartása meghozta az újabb javulást. A Tanács folyó évi márciusi ülésén egészen más megoldást hozott javaslatba, amelyben már csak inkább célzás foglaltatik a múlt évi szeptemberi javaslatra, a nélkül, hogy a Tanács a feleknek annak elfogadását ajánlaná.

Ennek a márciusi tanácsjavaslatnak elemzése és kritikája e sorok

feladata, hogy az ügy további fejleményeivel szemben annál biztosabban tudjunk állást foglalni.

Közelebbről vizsgálva ezt a határozatot, megállapíthatjuk, hogy az a következő négy alkatrészből áll.

1. Minthogy a Tanács a múlt évi szeptemberi ülésezése alkalmával úgy találta, hogy a felek közötti barátságos tárgyalás — *negociation amicale* — a legmegfelelőbb mód a köztük fennálló ellentét kiegyenlítésére, felállította azt a három alapelvet, amelyek nézete szerint a tárgyalás méltányos alapjául szolgálhatnak.

2. Minthogy továbbá a Tanács kénytelen megállapítani, hogy ez a barátságos tárgyalás a felek közt nem volt lehetséges, most is hasznosnak ítélvén 1927 szeptember 19-i javaslatát és nem változtatván meg felfogását az ügyről, mely tárgyalásairól felvett jegyzőkönyvekben jut kifejezésre, egyhangú határozattal a felek részére újabb megoldási módot hoz javaslatba.

3. Ezen újabb javaslat szerint Románia a magyar-román Vegyes Döntőbírósnál visszahívott bíróját újabb bíróval pótolja. Az így helyreállított Vegyes Döntőbírósgót két bírói taggal a Tanács egészíti ki. Ezt a két bírói tagot azoknak az államoknak polgárai közül fogja a Tanács kiszemelni, amely államok a világháborúban semlegesek maradtak. Az ekként öt tagra felemelt Vegyes Döntőbírósgó fogja elbírálni azokat a pereket, melyeket a trianoni békeszerződés 250. cikke alapján a román agrárreformok okából magyar honosok a román állam ellen indítottak.

4. A Tanács felkéri a magyar és román kormányokat, hogy válaszaikat javaslatára legközelebbi ülészakán vele közöljék. Ennélfogva az ügyet már most kitérít a jövő ülészak napirendjére.

A Tanács határozatának utolsó alkatrészével nem kell bővebben foglalkoznunk, egész figyelmünket csak a többi három alkatrész köti le. Ha ezeket egymással szembeállítjuk, akkor könnyű megállapítanunk, hogy csak a harmadiknak van a felekhez intézett javaslat jellege. Az első kettő annak csak előre bocsátott megokolása gyanánt szerepel. Ez egyébként világosan kitérünk a szövegezésből is. A Tanács határozatának első két bekezdése tartalmazza az első két alkatrészt. Ez a két bekezdés pedig a szokásos megokoló bevezetéssel — *considérant* és *constatant* szavakkal — kezdődik.

Ez a megállapítás, amelynek helyességéhez a legkisebb kétség sem férhet, rendkívül fontos a három első alkatrészben kifejezett gondolatok súlyának megítélésére. Döntőnek kell tekintenünk a harmadik alkatrészt, a javaslatot. A Tanács elfogadásra ezt ajánlotta a feleknek, és semmit más. Ha a felek ezt elfogadnák, csak ez kötelezné őket, és semmi más. Ennélfogva nem elfogadás tárgyai a felek részéről az első két alkatrészben kifejezett és csupán csak indokolásszerű tételek. Az ezekben kifejezett gondolatok tehát a harmadik alkatrész, a javaslat, elfogadása esetében nem fogják a feleket kötelezni. Ezek a tételek mint a Tanács felfogásának megnyilatkozásai, mint elhatározásának indokai kétségkívül igen jelentősek, de nem azzal a szándékkal lettek kinyilvánítva, hogy a felek magukra nézve azokat is kötelezőkké tegyék. Különösen nem abban az értelemben, hogy a harmadik rész, a javaslat, elfogadása esetében ezek a felekre nézve *automatic* is kötelezőkké válnának.

Ezzel az okfejtéssel a második indokolásszerű alkatrészben hangoztatott három anyagjogi elvnek a sorsa is el van döntve. Abból ugyanis, hogy a felek a harmadik alkatrészt, a javaslatot elfogadnák, egyáltalában nem következik, hogy a második alkatrészben hangoztatott három anyagjogi elvet is elfogadják, vagyis alkalmazását magukra nézve kötelezővé teszik. Mikor tehát a magyar delegátus az ülés végén kijelentette, hogy a Tanács javaslatát elfogadja, nem jelentette ki egyúttal azt is, hogy elfogadja azt a három anyagjogi elvet, melyet a Tanács indokolásképpen kifejezett. Ha ezt tette volna, akkor

nyilvánvalóan ellentétbe került volna korábbi állásfoglalásával, amely szerint a három anyagi jogi elv elfogadását magától a leghatározottabban elhárította.

Ez a kérdés egyébiránt a tárgyalások folyamán igen beható megvitatás tárgya volt. Mikor a magyar delegátus kijelentette, hogy a Tanácsnak a bíróság kiegészítésére vonatkozó javaslatát hajlandó elfogadni, ismételtlen is hangsúlyozta, hogy ez nem azt jelenti, hogy a három anyagi jogi elvet is elfogadná, ellenkezőleg ezeket most is a leghatározottabban ellenzi. Aggodalmait Chamberlain és Briand igen kimerítő felszólalásokban törekedtek eloszlatni. Kifejtették, hogy a bíróság új összeállítására vonatkozó javaslat egészen független a három anyagi jogi alapelvtől. Tőlük távol áll a bíróság kezét az ügy érdemleges elbírálása körül megkötni. A bíróság az ügy érdemét minden megkööttségtől menten, egészen szabadon bírálná el. Mindazáltal a Tanács nem kívánja elhallgatni, hogy saját egyéni felfogása az ügy érdemének elintézése kérdésében nem változott meg.

Érdemes ehhez még hozzáfűznünk Stresemann megjegyzését, hogy itt voltaképpen nem is a Tanács állásfoglalásáról van szó. Szerinte ugyanis a szeptemberi három elv nem kívánja a Tanács felfogását kifejezni. A Tanács az érdemleges elbírálás kérdésében állást egyáltalában nem foglalt. Azt a három elvet a Tanács a feleknek csak mint olyanokat ajánlotta, amelyek alapján egymásközt sikerrel tárgyalhatnak.

Nem szenvedhet azonban kétséget, hogy bármi is legyen értelme annak a három elvnek, hangoztatásuk a mi optánsainkra bizonyos veszedelmet jelent, mert növelheti a hajlandóságot az újonnan összeállítandó bíróság tagjaiban, hogy az ügy érdemének elbírálása körül Tanács által hangoztatott elveket kövessék, annál inkább, mert közülök kettő kinevezését egyenesen a Tanácsnak fogja köszönni; a román bíróról pedig már eleve is kétségtelen, hogy a Tanács felfogása értelmében fog szavazni. Más oldalról azonban az is kétségtelen, hogy ha a három anyagi jogi elv alkalmazását egyenesen nem zárják ki—és nem lephet meg, hogy a Tanács ennyire nem dezavualja önmagát, — a Tanács által kinevezendő bírákban könnyen támadhatna a készség a három anyagi jogi elv szerinti elbírálásra, a nélkül, hogy a Tanács aláhúzta volna, hogy most is vallja a három anyagi jogi elvet. Ennek következtében a legkisebb szemrehányás sem érheti a magyar delegátust, hogy a bíróság új összeállítására vonatkozó javaslatot annak dacára elfogadta, hogy a Tanács indokolásképpen kijelentette, hogy korábbi felfogásához most is ragaszkodik. Végeredményben az ügy sorsa kettőn fog megfordulni: kiket fog a Tanács új bírának kinevezni és mily mértékben fog sikerülni a magyar védelemnek a bíróság tagjait meggyőzni arról, hogy a felállított három anyagi jogi elv közül a második, mely a román kormánynak szabad kezet enged a magyar birtoknak elkobzására, mennyire ütökzik bele a jó erkölcsökbe és a nemzetközi jogba egyaránt.

Most pedig vegyük szemügyre magát a javaslatot. Ebben mindenekelőtt az tűnik fel, hogy a Tanács Romániát felhívta visszahívott bírójának pótlására. Ehhez való jogát ugyanis a békeszerződés 239. cikke értelmében elvesztette. Hogy a magyar delegátus ehhez a Romániának nyújtandó kedvezményhez hozzájárult, azon senki sem fog fennakadni, aki számol a magyar nemzet lovagias gondolkodásmódjával, melyet azokkal szemben sem szokott megtagadni, akik legkevésbé sem szolgáltak rá. Pedig ezzel nagy előnyt adtunk ki kezünkől. Mert első tekintetre is nyilvánvaló, hogy egészen más az, ha Románia visszahívott bíróját önmaga nevezi ki, mint az, ha ezt a bírót az idézett 239. cikk értelmében a Tanács által kijelölt két semleges polgár közül a magyar kormány pótolná.

A másik nagy kérdés a három tagú magyar-román Vegyes Döntőbíró-

ságnak kiegészítése az öttagú bírósággá a Tanács által kinevezendő két tag által. A békeszerződés a Vegyes Döntőbíróság tagjainak számát háromban állapítja meg. Kérdés, vajjon a Tanácsnak, természetesen a két érdekelt állam hozzájárulásával, jogában áll-e ezen változtatni? Itt a nemzetközi bírászkodás legfőbb tételéből, annak szerződési jellegéből kell kiindulnunk. Ma nemzetközi bírászkodás államok közt csak az érdekelt államok szerződése alapján lehetséges. Amint tehát ez a bírászkodás a maga létét nemzetközi szerződésnek köszöni, éppúgy az ilyen úton bármikor módosítható is. Nincs tehát jogi akadálya annak, hogy az érdekelt felek megegyezésével a szóban lévő bíróság tagjainak számát háromról ötre felemljék, oly módon, mint ezt a Tanács javasolja. Hogy ebben valami csekélyke kizrészben a békeszerződés megváltoztatása is foglaltatik, az kétségtelen, csak hogy ezáltal nem Magyarországra, hanem Romániára való tekintettel. Ennek az államnak a Vegyes Döntőbíróságnak a békeszerződés 239. cikke szerinti összeállítása és pótlása mindig nagy aggodalmakat okozott. A Tanács a bíróság új rendszerű és kibővített összeállításával Romániának helyzetén kívánt könnyíteni. Chamberlaint javaslatának megtételénél az a megfontolás vezette, hogy a legtekintélyesebb nyugati jogrendszerekben a bírói tanácsok tagjainak száma nem zárt, hanem fontos ügyekben a tanácstagok száma felemlhető. A megerősített bírói tanácsok intézményét a régi magyar jog is ismerte, új jogfejlődésünk azonban egészen elejtette. A mai magyar jog szerint minden rendes bíróság bírói tanácsa csak annyi tagból alakulhat — nem szabad sem többnek, sem kevesebbnek lennie—mint amennyit a törvény előír. Nem lehet kétséges, hogy ez a jogbiztonság szempontjából előnyösebb, mindazáltal semmi akadálya nincs annak, hogy nemzetközi vonatkozásokban ettől az elvtől a magyar kormány eltérhessen.

Mégis ennél a megoldásnál két körülmény okozhat némi aggodalmat. Az egyik, hogy miután a Vegyes Döntőbíróság a magyar törvényhozás hozzájárulásával áll három tagból, kiegészítéséhez öt tagra tulajdonképpen újabb törvényhozási intézkedésre volna szükség. Ez az aggodalom azonban elosztható a helyzet kivételes jellegével és azzal, hogy nem arról van szó, hogy a Vegyes Döntőbíróságok szervezetét általában változtassák meg, hanem arról, hogy éppen csak a magyar optások pereiben Románia ellen járjanak el kivételes szervezetben. A másik aggodalom a vegyes döntőbíráskodás különös jogi természetéből fakad. Ez a bírászkodás ugyan nemzetköz, de a szabályként alakjától mégis eltérő jellege van. Itt nem állam állammal áll szembein, mint peresfél, hanem magánszemélyek állammal szemben. Jelen esetben a magyar optások a felperesek és Románia az alperes. így tehát felmerül a kérdés, vajjon törvényhozási út mellőzésével a magyar optások beleegyezése nélkül megengedett-e a tervbe vett felemlése a bírói tagoknak? Nézetem szerint ez sem lehet kétséges. A nemzetközi bírászkodásban a magánfél akto-rátusi joga nincsen annyira kifejlődve, mint a belföldi jogéletben. Ott, még akkor is, ha magánfelek lépnek fel mint felperesek, a közérdek annyira előtérben áll, hogy erre való tekintettel az állam jogosultnak tekintheti magát a szükséges intézkedések megtételére a magánfélként fellépők beleegyezése nélkül is. E szerint megnyugodhatunk abban, hogy a tervbe vett módosítás jogi szempontból nem ütközik semmiféle akadályba.

Ezek után az a kérdés vetődik fél, hogy a szóban levő bíróság tagjainak kinevezése által, hogyan fognak állani reánk nézve a kedvező elbírálás esélyei? Már fentebb utaltam arra, hogy a Tanács a bírói tágok számát az általa kinevezendő két tag által Románia érdekében kívánja felemleni. Ebből azonban még nem következik, hogy a kibővítendő bírói tanács szükségképpen Románia javára fog ítélni. Elvileg ugyanis egy ötös bírói tanácsban nehezebb többséget kapni, mint hármas tanácsban. Hogy ez nekünk lesz-e nehezebb,

vagy Romániának, azt a körülmények fogják eldönteni. Az eredmény attól fog függni, hogy a Tanács által kinevezendő két bírói tag irántunk és az ügy iránt milyen felfogást és magatartást fog tanúsítani. E szerint tehát a bírói tanács kibővítését meglehetősen közömbösen fogadhatjuk. Reánk nézve nem jelent előnyt, de nem is mondható feltétlenül hátrányosnak. Ennélfogva csak helyeselhető, hogy delegátusunk a kibővítés eszméje elől nem zárkózott el.

Ha ezek szerint a bíróságnak tervbe vett új összetételéből pozitív előnyöket nem is könyvelhetünk el magunk javára, van egy más igen jelentős pont, ahol az ügy igen nagy előnyt ért el, túlzás nélkül mondhatjuk, diadalt aratott. Ez a pont a hatáskör. Ismeretes, hogy Románia a Vegyes Döntőbíróságot ezen a ponton kezdte ki. Nem érte be azzal, hogy bíróját visszahívja, hanem irodalmi téren is valóságos hajszát indított a Vegyes Döntőbíróság ellen hatáskörének állítólagos túllépése miatt. Egyik legszomorúbb olvasmányom volt végigtanulmányozni annak a harminc jogásznak szakvéleményét, köztük számos igen jó hangzású név, akik mind ellenünk fordultak s akiknek egy része a legnagyobb komolysággal törekedett bizonyítani, hogy a Vegyes Döntőbíróság hatáskörét, nemcsak hogy átlépte, hanem azt egyenesen bitorolta. Ennek következtében Romániát legteljesebb mértékben jogosítottak jelentették ki az önhatalmú védekezésre. Tették ezt olyanok is, akik egyéb iratainkban a nemzetközi bírászkodás kiváltságot élvező védőinek szeretik önmagukat feltüntetni. Azújabb nemzetközi irodalomban sok mindenféle igazságtalanságot próbáltak már megvédeni, köztük ez egyike azoknak, ahol ez a legleplezetlenebb módon történik. Az igazság kedvéért ide kell jegyezmem, hogy akadtak, akik nagy nyomatékkal a Vegyes Döntőbíróság hatásköre mellett szálltak síkra. Közülök egyet, a legjelentősebbet, névszerint is felemlítek. Ez de Lapradelle párizsi jogtanár, aki a legnagyobb felkészültséggel vállalkozott az ellenvélemények megcáfolására. A magyar közönség mindig fogja tudni az igaz ügy érdekében kifejtett önzetlen fáradozását érdeme szerint méltányolni és nevét hálásan emlékezetében megtartani.

A Vegyes Döntőbíróság hatásköre ellen indított ádáz küzdelemnek a Tanács márciusi határozatában egy csapásra véget vetett, midőn javaslatában kimondotta, hogy az optánsok pereinek elbírálására a Vegyes Döntőbíróságot hatáskörrel bírónak tekinti. Beigazolódott tehát az az álláspont, melyet magyar részről kezdettől fogva képviseltek, hogy a Vegyes Döntőbíróság szabályszerűen járt el, mikor az optánsok pereire nézve hatáskörét megállapította. Mindazáltal a Tanács ennek az álláspontnak következményét nem vonta le, mert ha tette volna, akkor egyszerűen a békeszerződés 239. cikke értelmében a hiányzó bíró pótlása iránt kellett volna intézkednie és nem lett volna szabad felvetnie a Vegyes Döntőbíróság kibővítésének gondolatát, valamint nem lett volna szabad, habár csak megokolásképpen is, utalnia az érdemleges elbírálás három alapelvére. Hogy tette, ezzel kétségtelenül Románia helyzetén kívánt segíteni. A Tanács tagjainak egy része nem akarta egészen magára hagyni régi fegyvertársát, hanem megtették érdekében mindazt, amit az igazság látszatának megsértése nélkül megtehettek. A Tanács végre-valahára belátta, hogy nagy világérdekek veszélyeztetése nélkül a magyar igaz ügy elől nem zárkozhatik el egészen s nem engedheti azt át az ellenfél szabad önkényének, azért az ügyet egy elhatározó lépéssel bírói útra terelte; csakhogy ebben az ellenfél érdekeire való tekintettel nem volt következetes. Nem menthetjük fel tehát a Tanácsot az alól a megállapítás alól, hogy márciusi határozata nem felel meg a tárgyilagos elintézés minden követelményének.

A Tanács márciusi határozatának elemzése után még a magyar álláspont

is igényel behatóbb méltatást. Nem ismerné fel egész mivoltában a magyar delegátus súlyos küzdelmeit a tanácskozások folyamán, aki azt hinné, hogy neki csak az optánsok ügyét kellett képviselnie. Feladata ennél jóval több volt. Neki arra is kellett törekednie, hogy az optánsok ügye útján a világ rokonszenvét a magyar nemzet iránt felébressze, melyre válságos helyzetünkben és nehéz küzdelmeinkben oly nagy szükségünk van. S ezt a feladatát oly fényesen megoldotta, hogy a nemzet a legmélyebb hálával adózik érte ő neki. Ha szembeállítjuk az optánsperек körül elért sikereit azokkal, melyeket komoly, bölcs és mérsékelt magatartásával a nemzet erkölcsi súlyának növelése körül én el,akkor, anélkül, hogy az előbbieket kicsinyelni akaraók, bátran mondhatjuk, hogy a mérleg az utóbbiak javára billen. Az optánspereket még nem nyertük meg s nem is tudjuk, hogy mi lesz a sorsuk, de azt kétségtelenül elértük, hogy az eddigi tárgyalásokból közbecsülésben és politikai súlyban meggyarapodva kerültünk ki. A nagyvilág láthatta, hogy még akkor is, mikor az ellenünk elkövetett legsúlyosabb igazságtalanságok ellen kell védekezünk, nem vagyunk önzők és egyoldalúak, hanem a világot összefogó nagy eszmék iránt is van megértésünk. Ez szülte delegátusunk azt a bölcs mérsékletét, amelyet igazunk erőteljes védelme mellett az egész tárgyalás alatt tanúsított s amely ellenfeleinknél sem téveszthette el hatását. Az ügy nyomai tékos védelme mellett a legnagyobb megértést tanúsította a nemzetközi helyzet nagy követelményei iránt s ezek érdekében mindig elment addig a határig, ameddig ezt az ügy védelme megengedte. Chamberlain és Briand vetekedtek abban, hogy meleg elismerésüket a magyar delegátus iránt lojális magatartásáért kifejezzék. Ebből azután érthető, hogy Briand érzékeny kifakadása, mely szerint egyes kis államok, amelyek itt a többiekkel az egyenlőség elve alapján ülnek, zsamokoskodni akarnak a Tanács fölött, nem Magyarországnak, hanem Romániának szólt, amint hogy a román delegátus találva érezvén magát, védekezni is próbálkozott a vád ellen.

Románia a legnagyobb valószínűség szerint, legalább az ő delegátusának eddigi magatartása és elejtett nyilatkozatai után ítélve, a Tanács márciusi határozatát nem fogja elfogadni. Már most azt hihetné valaki, hogy ez a határozat ekkor csak elméleti értékű marad s elveszíti minden gyakorlati jelentőségét. Ez volna a legnagyobb tévedés. Mert a határozatnak igen fontos gyakorlati következményei lesznek abban az esetben is, ha azt Románia nem fogadja el. A Tanács az az elhatározása, hogy az ügy bírói úton nyerjen elintézés, többé meg nem változtatható; az még abban az esetből is kötni fogja a Tanácsot, ha Románia a javaslatot non fogadja el. Nem következhetik be többé sem az, hogy az ügyet Románia önkényének szolgáltassák ki, sem az, hogy az eldöntésre a Tanács vállalkozzék. Tehát be kell következnie annak, amiért Magyarország kezdettől fogva küzdött, hogy az ügyet bírói ítélet intézze el. Ezért tette annak idején a magyar delegátus azt az indítványt, hogy ha Románia irtózik a Vegyes Döntőbíróiságtól, bízzák a döntést az Állandó Nemzetközi Bíróiságra. Ilyen javaslatra magyar részről aligha lesz többé szükség, miután a Tanács a Vegyes Döntőbíróiság hatáskörét már elismerte. Még kevésbé lesz szükség arra, hogy a további teendők céljából az Állandó Nemzetközi Bíróiság véleményét-kérjék ki Ezt, mint ismeretes, szintén a magyar delegátus javasolta, mielőtt a Tanács a bírói út mellett foglalt állást. Most, hogy ez megtörtént, az Állandó Nemzetközi Bíróiság megkérdezése egészen fölöslegessé vált.

Most tehát végleg eldöntöttnek tekinthető, hogy az ügy a Vegyes Döntőbíróiság elé tartozik. Ez az, amiért mi állandóan folytattunk küzdelmet. Ha Románia nem egyezik bele abba, hogy ez a bíróság kibővített alakjában foglalkozzék az ügygel, akkor a Tanácsra most már kényszerítő szükség gyanánt

fog beállani a magyar kívánság teljesítése, hogy a békeszerződés 239. cikke értelmében intézkedjék a hiányzó bíró pótlása iránt.

Következzék be tehát Románia részéről bármi is, mi nyugodtan nézhetünk a további fejlemények elé.

MAGYARY GÉZA.

A JUGOSZLÁV AGRÁRREFORM ÉS A MAGYAR KISEBBSÉG.

JUGOSZLÁVIA agrárreformja a szó nemzetgazdaságtani és jogi értelmezésében voltaképpen nem nevezhető agrárreformnak. Mindaz ugyanis, amit Jugoszlávia 1919 óta agrárreform címén végrehajtott, valójában csak a föld-elvétel, földosztás nevét érdemli meg. Nemzetgazdaságtani és jogi elv, hogy minden agrárrefonn végrehajtása mindig méltányos kártérítéssel nyugszik és minden agrárreform, mert a legszentebb jogot, a tulajdonjogot korlátozza, szigorú törvényen alapszik. Jugoszlávia ugyan elvette és felosztotta a földeket, kisajátította a tulajdonjogot, de sem erre vonatkozó törvényt eddig nem hozott, sem a kisajátított tulajdonjog ellenértékét, a méltányos kártalanítást nem állapította meg. Egyébként is, amikor jugoszláv agrárreformról beszélünk, csak ideiglenes jellegű agrárintézkedésekről, agrárrendeletekről szólhatunk, amelyeket csak utólag emelt visszamenő joghatállyal törvényerőre a szerb törvényhozás. Éppen ez az ideiglenes jelleg különben az, amely a délszláv agrárreform terén teljes jogi bizonytalanságnak lett a forrásává, nemcsak az agrárreformmal sújtott tulajdonosokra, hanem azokra az agrárigénylőkre is, akiket a törvényerőre emelt rendeletek földosztásban részesítettek.

Az összeomlás után a Narodna Predstavnisztvo, nemzeti képviselőtestület, bár két évig intézi az állam ügyeit, nem hoz egyetlen, az új államalakulatra kiterjedő egységes törvényt. A későbbi alkotmányozó nemzetgyűlés épp így nem alkotja meg az agrárreform törvényt, csak annak alapelveit állapítja meg az alkotmány 43. cikkében. Ezzel szemben azonban a belgrádi kormány már 1919 február 25-én kiadja az első agrárrendeletét, ahol kimondja a birtokviszonyok rendezését. A rendelet kétféle birtokviszonnal találja magát szemben az új egyesült délszláv államban. Bosznia-Hercegovinában, Dalmáciában és Macedóniában megszünteti a török világból visszamaradt és úgynevezett orientális birtokviszonyt: megszünteti a szegregációkat, kolonizációt és a macedóniai „csivcsija“-rendszert. Ugyanakkor kimondja az ország „északi területén“: Szlovéniában, Horvátországban és a csatolt délvidéken a nyugati jogrendszeren épült modern nagybirtokok felosztását. Miután kisebbségi nagybirtokok, vagyis a magyarok tulajdonában levő nagybirtokok csak Jugoszlávia „északi részén“ találhatóak, azért minket ezúttal csupán a „nyugati feudális rendszer“ megszüntetése érdekel.

Meg kell jegyeznünk, hogy a háború előtti, illetve az 1912 év előtti Szerbiára vonatkozólag nincsen agrárreform, mert „Szerbia az agrár-demokráciát már száz évvel ezelőtt megvalósította“, amikor a parasztjai maguk osztották fel egymás között a legyőzött török agák, bégek és spáhik birtokait. Agrárreformról e szerint csak a csatolt területeken beszélhetünk.

Ezek után ismertethetjük a szerb agrárreformnak alapvető rendelkezéseit, amelyek elsősorban az SHS államba szorított magyar kisebbségeinket érintik.

Az első ilyen alapvető rendelet a már említett 1919 február 25-i rendelet, amelyet annak idején a szociálpolitikai minisztérium javasolt s a minisztertanács még Protics Sztoján elnöksége alatt elfogadott és kibocsátott. Ez a fundamentális rendelet kimondja, hogy minden nagybirtok felosztás alá kerül. Elvként kimondja azt is, hogy a kisajátított nagybirtokok területéből csak azok a délszláv állampolgárok kapnak, akik tényleg földműveléssel fog-

lalkoznak s valóságban vagy egyáltalán nincs, vagy nincs elegendő földjük. A földosztásnál elsőbbségi joggal bírnak a hadirokkantak, a harcosok özvegyei és árvái és mindazok a katonák és hadiönkéntesek, akik a szerbek-horvátok-szlóvének egyesüléséért és felszabadulásáért harcoltak. Kimondja ez a rendelet, hogy nagybirtoknak tekintendő minden hitbizomány, minden olyan birtok, amely mezőgazdasági területében a 300 hektárt, vagy általában az 500 hektárt meghaladja. Kimondja továbbá, hogy az agrárreformmal sújtott nagybirtokos kártalanításban részesül, de a kártérítés nagyságát és megtérítési módozatait majd egy későbbi törvényhozás fogja megszabni. Kimondja ez a rendelet azt is, hogy kártérítés nélkül kisajátítja a Habsburg-dinasztiának minden birtokát s ugyancsak az ellenséges dinasztiák minden birtokát és végül minden kártalanítás nélkül sajátítja ki azokat a nagybirtokokat is, amelyeket a Habsburg-dinasztia a neki tett szolgálatok fejében „idegeneknek adományozott“, ha azok még harmadkézbe nem kerültek. Elrendeli, hogy amíg a végleges agrárreform keresztül nem vihető, addig a felosztásra került birtoktestek kisebb-nagyobb parcellákban ideiglenes haszonbérletbe adatk ki a nincstelen földigénylőknek. Végül érvényteleníti a nagybirtokokat eddig terhelő összes haszonbérleti szerződéseket és egyéb jogügyleteket.

A másik fontos rendelet, amely a magyar kézen volt birtokokat küliően érinti, az 1919 július 21-i rendelet. Ez viszont kimondja az összes nagybirtokokra az elidegenítési és megterhelési tilalmat, amelyet bekebelezet a nagybirtokosok telekkönyvi birtokivén. Vagyis a gyakorlatban ez a rendelet kettéosztja a birtokokat: 1. a tulajdonosnak szabad rendelkezésére hagyja a maximumot, amely ugyancsak ennek a rendelemek a megállapítása szerint 5x8 katasztrális holdat jelent, amennyiben a nagybirtokos birtokát eddig a saját üzemében művelte és csak 100 katasztrális holdat, ha azelőtt a birtokát haszonbérletként kezelte; 2. az így megállapított maximumon felüli birtokrészt az állam az agrárreform miniszter közegei által a saját kezelésébe veszi, szekvesztrálja, s vagy maga igazgatja, vagy pedig haszonbérletként felosztja. A maximumon felüli birtoktesten tehát a nagybirtokos minden néven nevezendő adminisztratív, vagy jogszerű intézkedését elveszti.

A harmadik a magyar nagybirtokokat különösen érintő rendelet, amely 1920 szeptember 16-án kelt, viszont arról intézkedik, hogy amennyiben a birtok tulajdonosa nem tartózkodik Jugoszlávia területén, vagy pedig birtokát egész terjedelmében bérbeadta, egész birtoka kisajátítás alá kerül, azaz teljes egészében felosztható.

Egy rendelet értelmében az ország „északi részén“ összesen 1,962.387 katasztrális hold került agrárreform alá, számszerűit 581 maximumon felüli nagybirtok. Egy másik rendelet szerint pedig 126.696 katasztrális hold került felosztásra, vagyis 342 olyan birtok is, amely az előirt maximumon, tehát 518 holdon alul van. Hogy ilyen körülmények között, itt, az új ország „északi részén“ részletesen hány maximumon aluli birtok került ugyancsak felosztás alá, alanti táblázatunk mutatja:¹

<i>Ország rész</i>	<i>Nagybirtok száma</i>	<i>Összter. kat. hold</i>	<i>Megművelhető kat. hold</i>	<i>Erdőség kat. hold</i>	<i>Egyéb kat. hold</i>
Szlovénia	81	48.196	4.874	31.494	11.828
Horvátország } Szlavónia } Baranya }	62	13.371	10.020	2.721	630
Bánság	100	38.966	14.958	148	23.860
Bácska	99	26.163	20.675	32	5.456
Összesen	342	126.696	50.527	34.395	41.774

¹ Jugoszlavenszka Njiva, IX évf. 9. az.: St. Sztojanovics.

A magyarságra a szerbek által végrehajtott agrárreformban különösen két intézkedés sérelmes. Az egyik intézkedés szerint a nagybirtokok, amennyiben a tulajdonos nem lakik az ország területén, a maximumon alul is kisajátíthatók, sőt ez esetben egy későbbi rendelet értelmében az egész birtoktest is, tekintet nélkül a nagyságára, szintén kisajátítható. Az agrárreform alá eső 923 nagybirtokból 395 nagybirtok volt „idegen kézen“. Az „idegenek“ túlnyomó többségben a kiülődzött és Magyarországra optált birtokosok. Területi nagysága az „idegen birtokoknak“ 385.240 katasztrális hold megművelhető mezőgazdasági föld. Országrészenként: „idegenek kezén“ volt Szlovéniában 142 nagybirtok. Itt vannak feltüntetve a muraközi, zalai és vasmegyei magyar birtokok, összesen 26.623 katasztrális hold terjedelemben; Horvátországban, Szlavóniában és a Baranyában 59 nagybirtok volt „idegen kézen“ 120.182 katasztrális holdnyi területen; a Bánságban 77 volt az „idegen birtok“ 127.944 katasztrális hold területen; a Bácskában végül 117 nagybirtokot nyilvánítottak „idegenek“ 108.941 katasztrális hold területen. E helyütt meg kell még jegyeznünk azt is, hogy a 395 „idegen kézen“ lévő nagybirtokból, amelyet fölosztottak, 99 volt az előírt maximumon alul s ezeknek terjedelme 19.433 katasztrális holdat tesz ki.

Az első február 25-i alapvető rendelet értelmében az összes erdők, amelyek a maximumot elérik, állami monopólium alá kerülnek. Az ország „északi területén“ összesen 810.983 katasztrális hold erdőt sajátított így ki állami monopóliumaként a belgrádi kormány.

Nem lesz felesleges, ha megemlítjük még azt a fontos tényt is, hogy a kisajátítási rendelet után és alapján mennyi és mekkora földterületek maradtak meg a volt tulajdonosok kezén. Megmaradt nekik 267.084 katasztrális holdjuk. Ezekkel tehát szabadon rendelkezettek, megművelhették vagy eladhatták. A rendeletben előírt maximumon felül, ami csak 204.143 katasztrális holdat jelentett volna, még 62.941 katasztrális hold maradt meg a számukra. Vagyis a szerb agrárreform kegyéből ekkora supermaximum maradt a régi tulajdonosok kezén.

A kisajátítás és felosztás átlagos %-a 65*04. A nagybirtokosoknak megmaradt szabad tulajdonul 33*35%. Meg kell itt külön jegyeznünk, hogy 392.320 katasztrális holdat a szerb statisztika „egyébként“ jelez, ezek sorsát nem jelenti.

Nemzetiség szerint egyedül a Bácskában és a Bánságban összesen 192 volt az 1.000 holdon felüli nagybirtok, amelyek közül 166 volt magyar, 15 német, és csupán 11 szerb kézen. Ehhez még hozzá kell számítanunk a szlavóniai és szlovéniai magyar birtokokat, ezeket azonban a szerb statisztika nemzetiség szerint külön nem sorolja fel.

S kik részesültek ebben a nagyterjedelmű földosztásban? Egyedül a szlávok. Magyarokat és németeket az 1920 július hó 1-i rendelet értelmében, mert nem tekintették őket teljesjogú jugoszláv állampolgároknak, nem vettek föl sem az agrárigénylők lajstromába, sem pedig a községi úgynevezett tanácsadó agrárbizottságokba nem választottak be. Így abban az időben, mikor a földosztás legnagyobb feladata lezajlott, tehát 1919—1922-ben, mert a magyarságnak és általában a kisebbségeknek jogában állott a nemzeti államuk javára való optálás, a szerb kormány állampolgárságukat képesnek magyarázta s ezen az alapon nem részesülhettek az „agrárreform áldásában“. 1923-ban viszont az agrárreform már befejezést nyert, 1924-ben pedig végleg lezárultak a fölosztható birtokok aktái. Az ország „északi határán“ tehát magyar földigénylő magyar földbirtokból egyetlen rögöt sem kaphattak.

Hogy ennek a szomorú és egyedülálló problémának a súlyosságát statisztikai adatokkal is megvilágítsuk, felhozzuk a következőket: Az egész

„Vajdaság“ területén 405.345 olyan földigénylő volt, akinek egyáltalában nem volt földje. Nemzetiségi megoszlás szerint itt szerb-horvát földigénylő volt 106.337, magyar 147.003, német 75.623 és egyéb nemzetiség 76.382. Látható ezekből, hogy 299.008 nem szláv nincstelen maradt a nélkül, hogy egy talpalatnyi földet is kapott volna. A magyar és német /földmunkásokat, földigénylőket az agrárreform azonban nemcsak azzal sújtotta, hogy őket a földosztásból egyenesen kizárta, de mivel éppen azokat a magyar és német nagybirtokokat osztotta fel, amelyeken ők eddig mint állandó béresek, vagy mint napszámosok dolgoztak és kenyérüket megkeresték, ma minden keresetüktől megfosztva földönfutókká lettek, akiket gyakran az ottani magyarság közadakozásból kénytelen eltartani, vagy boldogtalan maguk Argentínába és Brazíliába kénytelenek kivándorolni.

Az ellentét kedvéért azonban fel kell tüntetünk, hogy mennyi volt a valóságbaruaszláv részesülők száma. Földhöz jutott összesen: 205.805 szláv igénylő, akik számszerint 531.252 katasztrális földet kaptak. Ezek közül 185.344 volt a szerb-horvát helyi igénylő, 17.780 volt a Dél-Szerbiából és a likából felhozott szerb dobrovoljác, akik összesen 149.036 katasztrális holdat kaptak a Bácskában, Bánságban, Baranyában és a Szerémségben. Telepesek pedig, akik ugyancsak Dél-Szerbiából származnak, 2.571-en jutottak itt, Jugoszlávia „északi határán“ 20.747 holdhoz. Későbbi adatok szerint ezek a szláv igénylők az agrárreform jóvoltából összesen 557.202 katasztrális holdat kaptak. A dobrovoljácoknak személyenkint 8*5 hold, a nem harcos dobrovoljácoknak 5 katasztrális hold és a telepeseknek 7 katasztrális hold jutott. De ezek a kiosztási arányszámok nem mindenkor ugyanezek, mert néha többet, néha kevesebbet kaphattak ezek a szerb telepesek és dobrovoljácok. A szerb kormány egyedül a Szerémségben 6, a Bácskában 16 és a Bánságban 18 dobrovoljác telepes községet létesített, magyarok és németek között.

íme a rendeletekből, de a földosztás tényéből is az a lesújtó valóság tárul elénk, hogy a szerb agrárreform nemcsak a magyar birtokosok, hanem a magyar földigénylők ellen is irányult. Azokat kikergette a birtokukból, ezeknek pedig nem adott földet. Ha még átgondoljuk azt a tényt is, hogy az egész szerb agrárreform az SHS. állam ritkább területeiről a sűrűbben lakott területek felé irányult, akkor még tisztább világításban látjuk a szerb agrárreformnak pusztán nacionalista célokat szolgáló irányzatát. Hiszen Montenegrónak négyzetkilométerenkénti népsűrűsége 21, Bosznia-Hercegovináé 37, Dalmáciáé 50, Horvátorszáé 56, Szlovéniáé 65, a „Vajdaságé“ pedig 70 és mégis Montenegróból, Szerbiából, Dalmáciából, a nagysűrűségű Horvátországba, Szlovéniába és a „Vajdaságba“ történt az agrártelepítés. De ezt a nacionalista irányzatosságot illusztrálja ezenkívül még az a tény is, hogy Észak-Szerbiában a földnek 44%-a, Dél-Szerbiában az 59.6%-a, Horvátországnak már csak 7.1%-a, Boszniának 0.8%-a, „Vajdaságnak“ pedig csak a 0.47%-a volt 1919-ben paragon. Montenegrónak viszont 72-8%-a, Dalmáciának 14.1%-a, Szlovéniának 53%-a megművelten. Észszerű intézkedés az lett volna, hogy a telepeseket a meg nem művelt földterületek felé irányítsák.

Hátra, volna még, hogy néhány szót szóljunk arról is, hogy milyen alakban juttatta az agrárreform a nagybirtokok parcelláit a földigénylők kezeibe. Ez a reform a „haszonbérlet“, valójában a „kényszerbérlet“ formája. Miután a szerb földigénylőnek nincs és nem volt meg az anyagi eszköze arra, hogy a kapott földjét a nagybirtokostól megváltsa, s miután az agrárreform ezért csak ideiglenes jelleggel bír, azért a neki jutott földjét a végleges agrárreformtörvény meghozataláig csupán haszonbérlet formájában bírja. A földért évi, — tehát ideiglenes kártalanítás fejében — haszonbért köteles fizeti és pedig ma a tiszta kataszteri jövedelemnek a nyolcszorosát. Ezt az évi bérleti összeget

azonban nem az agrárreformmal sújtott birtokosnak téríti meg, hanem a Narodna Banka fiókjába fizeti be, ahonnan ez a haszonbérleti összeg a belgrádi Narodna Banka által vezetett, az agrárreform-minisztérium számlájának a „tartozik” rovatába könyveltetik el. Az agrárreform miniszter pedig majd csak a végleges agrárreform megvalósításakor számol el a végleges kártalanítás kifizetésénél, a földreformmal sújtott birtokossal. Ámde a tiszta kataszteri jövedelemnek ez a nyolcszorosa sem illeti meg teljes egészében a volt tulajdonost, mert ebből egynegyed részt agrárreform költségek címén levon a miniszter. Ezenkívül az összes adók és egyéb állami szolgáltatások is a volt tulajdonost terhelték, sőt még a hidrotechnikai járulékok is a haszonbérösszeg 30%-a erejéig. Röviden: a volt tulajdonos 1919 óta, a rendeletek szerint, elvett földjeiért semmiféle kártalanítási, még az évi ideiglenes kártalanítási összeghez sem juthatott hozzá, viszont azonban az adókat egész birtoka után neki kellett fizetnie. Így hát a szerb kormány minden „para”¹¹ kártérítés nélkül felosztotta a földeket. Az agrárreformnak ilyen megoldása kétségtelenül eléggé balkáni jellegű. De ha még megemlíjük, hogy a földosztást már akkor hajtották végre Belgrádból, amikor még statisztikai adatok sem állottak a szociálpolitikai, illetve a később felállított agrárreform minisztériumnak a rendelkezésére, ha megemlíjük, hogy nem bírósági, hanem közigazgatási hatóság nyúlt bele a tulajdonjog korlátozhatóságába s ha megemlíjük, hogy a földbirtokkal együtt ugyancsak bonok ellenében kisajátították a volt nagybirtokok élő és holt felszerelését is, tehát a gépeit, lovait, gazdasági épületeit: akkor tárul elénk igazán a maga nagyszerb nemzeti bolszevista szellemű alakjában az egész úgynevezett jugoszláv agrárreform.

Hogy milyen végső indokok vezették a szerb agrárreformot a földosztás végrehajtásánál, elég, ha talán idézzük Stosovics Dobroszlávnak jellemző szavait: „Az agrárreformnak a nagy nemzeti célja, a kolonizációnak akként való végrehajtása, hogy megerősítsük etnikailag a mi lakosságunkat hazánknak azon területein, ahol valaha idegen uralom alatt elgyengült. Az agrárreformot nem bírálhatjuk csak részleteiben, hanem figyelembe kell vennünk annak egyetemes, történelmi és szociális nagyvonalúságát. Ezekből az egyetemes szempontokból ítélve agrárreformunk úgy áll elibénk, mint nemzetünk legnagyobb történelmi ténye, mint igazolása államunk létének és megvalósítása nemzetünk történelmi missziójának.”

Tehát a legtisztább nacionalista agrárreform tendencia domborul ki Stosovitsnak az „SHS. állam Évkönyve” alapján idézett szavaiból.

Maga a délszláv sajtó azonban a leghevesebben támadta és támadja a szerb agrárreformot. Az Obzor 1928 február 14-i számában például így ír: „Sajnos az agrárkérdés a mai napig sincs elintézve. Sőt mi több, ma sokkal megoldatlanabb és súlyosabb, mint amilyen volt a kezdet kezdetén... Ma az egész országban több, mint egymillió katasztrális hold földet voltak agrárreform alá s ebből egyedül a Vajdaságra több, mint 500.000 katasztrális hold esik. Ha a legjobb esetet vesszük, akkor ma holdanként 4—5 métermázsza búzával kevesebb a termés, mint volt azelőtt. Már egyedül ez a tény is azt jelenti, hogy ma 4—5 millió q-val kevesebb a hozadéki a Vajdaságban, mint azelőtt volt: vagyis 1.200 milliótól 1,500 millió dinárig emelkedik a veszteségünk s ez a veszteség évről-évre nő, míg végre katasztrálissá is lesz.”

Általában véve az agrárreform méltatására a jugoszláv sajtó gyakran közöl ilyesféle kemény megállapításokat: csalás, korrupció, barbarizmus, balkanizmus, Európa szégyene.

És ezek után a jövő? Az 1925 évi úgynevezett tizenkettedekről szóló felhatalmazási törvény 38. cikke szószerint így rendelkezik:

„Felhatalmaztatik az agrárreform minisztere, hogy a nagybirtokok

végleges kisajátítását és a telepítést célzó törvény meghozataláig, jóváhagyhatja azoknak az ingatlanoknak eladását és telekkönyvi átírását, amelyek agrárreformmal sújtattak és amelyek a törvény által megszabott maximumon felül vannak. Radics Pávle volt miniszter által hozott ez a törvény tehát megengedi fakultatíve az eddig ideiglenesen felosztott földek végleges megváltását az igénylők részéről. De itt idézhetjük azt a szkupstinaí kijelentést, hogy eddig egyetlen igénylő sem élt a „Vajdaságban“ ezzel a fakultatív megváltási törvénnyel. Egyszerűen azért, mert nincs se pénze, se hitele. Ez a törvény tehát a jövőre se jelent javulást.

Miletics Koszta 1923-ban betejesztette a végleges agrárreformról szóló törvényjavaslatát, amely azóta sem válhatott törvénné. Ebben sincs azonban a magyar kisebbségek számára kilátás a szebb gazdasági jövőre. A javaslat 2Q. §-a ugyanis így szól: „Jelen törvény értelmében földre joguk van a szerbeknek, horvátoknak és szlovéneknek, akik földműveléssel foglalkoznak, de földjük vagy egyáltalában, vagy elegendő nincsen.“ A magyar földigénylőkről tehát a jövőben sincs szó. Viszont, hogy a nagybirtokosokra milyen jövő vár, azt jelzi már a javaslat 27. cikke, amely agrárköltségek címén a végleges kisajátítás megtérítésénél a végleges kártalanítás összegéből 2%—40%-t fog levonásba hozni. A kisajátított földek értékét árbecslő bizottság fogja megállapítani a föld kvalitása, kataszteri értéke, eladási ára szerint, amellyel a földek az ország „északi határán“ 1910—1915 között bírtak.

A jövő tehát nem ígér többet, mint amennyit a múlt szomorúan fölmutatott.

BERKES JÓZSEF.

MAGYAR KÖNYV CSEH SZOLGÁLATBAN.

ACSEH kormány propagandüzemének sajtója alól most nemrégiben igen tanulságos és érdekes könyv került ki.¹ Tanulságos, mert megtudjuk belőle azt, hogy a magyar kérdésben mit akar és mitől fél a cseh kormány és érdekes, mert e könyv bizonyítéka annak, hogy a csehek által elrablott területen élő magyarság az integer Magyarország iránti érzéseiben a már tíz esztendő óta tartó elszakítás dacára is, változatlanul szilárd és hű. A munka szerzőjének személyi adatait nem ismerem, csupán emlékszem arra, hogy a Károlyi-kormány idején „Miről van szó?“ címmel egy füzetben megjelent aktuális lexikont adott ki,³ melyben októberi elvek mellett mégis a régi magyar állam fennmaradását követeli. Ma ugyanő a cseh kormány szolgálatában Európa keleti részének boldogulása érdekében a mai állapot fenntartását kívánja.

A magyarság mártírsorsa, a szétmárcangolás gonoszította, ellenségeink hazugságai ma már a világ ítélőszéke elé kerültek. A magyar kérdés már nem a kisantant hatáskörébe utalt bagatell nemzetközi probléma, melyet Benesék az 1918—19-i állapotban szerettek volna tartani, hanem egy életképes, még nagy feladatokra hivatott nemzet küzdelme a világ népei előtt jövőjéért és igazságáért, elszakított gyermekeiért, A csehek idegessége az utolsó esztendőben a magyar revíziós mozgalom következtében rendkívül erős; be kellett látniok, hogy az 1918-l mentalitás, a német- és magyargyűlölet

¹ Erdélyi Jenő dr.: 1918—1928. A magyarság az utódállamokban és Magyarországon. — Pozsony, 1928, 96. l.

² Így: „Mit akarnak? Az összes magyar politikai pártok programja.“ „Mit mond rólunk az antant? A cseh, román és szerb propaganda állításai“ stb. — Budapest, 1919.

pszichózisa oszladozóban van és sem Németország, sem Magyarország nem maradt az 1918-i izoláltságban. Nyugaton a német, délkeleten a magyar kérdés fenyegető problémát alkot jövő számításaikban. Ennek tulajdonítható, hogy Masaryk a „német telepes“ elméletből csakhamar átcsapott a „cseh-német kényszerházasság és a németiség államalkotó egyenrangú nemzet“ jelszavas politikára, melynek terméke a német aktivizmus. A cseh-német megegyezés biztosíthatja csak — a legújabb cseh politikai felfogás szerint — Felső-Magyarország megtartását. A csehek részére ez nemzeti érdek, azonban a csehek és németek részére közös gazdasági érdek. De nemcsak e miatt vált lehetővé a német aktivizmus, hanem más, a németiségen kívül eső okok miatt is. A csehországi németiségben korántsem olyan erős a német anyaállam iránti vonzódás, mint a felsőmagyarországi népekben Magyarország iránt. A csehországi német terület mindenkor a cseh királysághoz tartozott, tehát a csehországi németek centripetális ereje a külön államba való tartozás következtében gyenge. A csehországi németiség helyzete megoldását mindig a csehekkel való megegyezésben kereste, az országot mindenkor a sajátjának vallotta és Németország is bizonyos desinteressement-t mutatott e kérdésben.

Másfelől azonban Szlovenszko és Ruszinszko magyarsága részére az aktivizmus súlyos problémát jelent két oknál fogva. Az állam üldözi a magyarságot, legnagyobb ellensége a magyar anyaországnak, ezenkívül bebizonyította 1925—26-ban, hogy nem is tart igényt a magyar aktivista politikára. Alikor ugyanis a német aktivistákkal együtt cseh szíréhangok csábítására a hírhedt vámkoalícióban magyar aktivista szándékú politikusok paktumot kötöttek a kormánnyal és e paktum feltételeit teljesítették, a nélkül hogy a kormány a tett ígéreteket beváltotta volna, be kellett látnia minden magyarnak Felső-Almagyarországon, hogy a magyar aktivizmusra a csehek nem tartanak igényt, minthogy remélik a cseh-német megegyezés kimélyítését. Azonkívül míg Németországnál a csehországi német kérdés talán tizedrangú szerepet játszik, addig Csonka-Magyarország sohasem lehet érdektelen a szlovenszkói és ruszinszkói magyar kérdésben. Időközben megindult a magyar revíziós mozgalom. A Rothermere-akció hatása rendkívül mély volt Felső-Magyarországon. A cseh kormány kénytelen volt meggyőződni arról, hogy az ott levő nemzetek a mai alakulás véglegességében nem bíznak és nem hisznek. Erre három irányban kezdte a magyar revíziós mozgalom elleni akciót:

1. Megfélemlítéssel, terrorizáló népgyűlésekkel és a cseh rezsimet jellemző irredenta- és kémfogdosással a hírhedt porpagacsna kancellária receptje szerint.
2. Nemzetközi kellemetlenségek szításával: a szentgotthárdi affér kihasználásával és Magyarország meggyanúsításával.
3. A felsőmagyarországi magyarságnak behódoló lojalitásba való terelésével, melyhez ismét az aktivizmus diszkreditált szíréhangjait hozták működésbe. Ennek az utolsó akciónak egyik része a fentemlített könyv, mely ferdítésektől, hamisításoktól és reágásoktól hemzseg.

Arról igyekszik meggyőzni az utódállamok magyarságát, hogy a béke-revízió sohasem fog bekövetkezni és hogy ez nem is lehet érdeke, minthogy politikai, gazdasági és kulturális szempontokból sokkal előnyösebb helyzetben van, mint a határon túl lakó magyarok és csak egy út marad számukra, a németiség példáján okulva: aktivista politikát folytatni. Míg azonban egyrészt az utódállamokban élő magyarság nagy előnyeit ecseteli a leghazugabb színekkel, másrészt a legnagyobb rabulisztikával bizonyítgatja, hogy a mai Csonka-Magyarország sokkal életképebb, sokkal gyorsabb ütemben fejlődő ország, mint az integer Magyarország. Ennek az érvelésnek nyilvánvaló tendenciája az, hogy az utódállamok magyarságának megnyugtatóra szolgáljon az iránt, hogy nélkülük is tud a csonka ország úgy nemzeti, mint gazdasági

tekintetben boldogulni és erősödni. Az egész könyv anyagát, nemcsak a Statisztikát, hanem az érveket is a cseh kormánypropaganda szolgáltatta. A bevezetés következő sorai jellemzik a munkát:

„Nincs nép, amely számára valami jót, valami haladást, valami Örvendetesét ne jelentene 1918 őszének nagy fordulata.“ „Az egyetlen nép a világon a magyar, amely non akar tudni a jelenről és amely a jövőt csak mint a múlt visszatérését tudja elképzelni.“ „A négy utódállam magyarságának — s éppen az értelmiségnek — túlnyomó része azonban a testek restségének törvényénél fogva még mindig annak a mentalitásnak hatása alatt áll, mely Magyarországon otthonos. Ez a mentalitás nem a magyar mentalitás, ez csak a magyar állam hivatalos mentalitása.“ „Budapest politikai, gazdasági és kulturális körei, Budapest sajtója ma már nem képviselik a világ minden magyarjának politikai, gazdasági és kulturális érdekét.“ stb.

A további fejtegetések során megtudjuk, hogy:

„A világháborút befejező békeszerződéseknek, ha ítéletjellegük is volt, ez az ítélet nem a megtorlás elvéből fakadt, nem volt imperialisztikus hatalmi tény... „Hogy az ítélet non a bosszú gonosz műve volt, nem ellenséges erőszak erkölcstelen ténye, misem bizonyítja jobban, mint az, hogy nem csupán a győztes államok, hanem az ugyanúgy legyőzött Ausztria javára szintén alkalmazták a nemzetek önrendelkezési jogának elvét.“

Olyan vakmerő bizottsággal beszél, mintha a cseh-jugoszláv korridor kérdése és az ebből kibontott burgenlandi „önrendelkezés“ nem volna közismert. Majd a békeszerződések szelleméről irt fejezetben azt állítja, hogy:

„a mai állapot a nemzeti és polgári szabadság szempontjából sokkal jobb, mint a háború előtti állapot volt.“ „a világháború befejezése az 50%-os és a 100%-os igazságtalanságokat 5%-os és 30%-os igazságtalanságokká csökkentette.“

Eltekintve attól, hogy ez a százalékszámítás hamis, a szerző nem akarja tudni, hogy a békeszerződések több mint hetven viszonylatban súlyos nemzetiségi kérdéseket és irredentákat teremtettek Európában. Csehország csupán hatfélével van megterhelve, — a nagyszerű igazságosság következtében.

Nem akarom a könyv tartalmát tovább részletezni, hiszen az idézetekből látjuk, hogy melyik konyhából került ki. A revíziós mozgalom a szerző szerint kilátástalan, a Rothermere-akció csődöt mondott, sem a népszövetség, sem egy háború nem tud és nem fog a mai helyzeten változtatni, mert azt végérvényes alapállapotnak tekintik a nemzetek, és a világ ma igazságosnak és erkölcsösnek tekinti mindazt, amit a békeszerződések megteremtettek. Úgy látszik Erdélyi úr informátoraival együtt még az 1918—19 években hiszi magát. A Rothermere lord által követelt revízió ismertetésével kapcsolatban természetesen a cseh népszámlálás hamis adataiból von teljesen hibás következtetéseket, melyeknek sommázata az, hogy e revízió által az 1918 előtti nemzetiségi állapot megközelítően megvalósulna. A revízió ellen felsorakoztatja az utódállamokban élő magyarság gazdasági, kulturális és politikai érdekeit. A földreformról szóló fejezetben azt írja, hogy a cseh-tót köztársaságban mindössze 20.000 magyar igényjogosult van, akik között több mint 60.000 holdat kiosztottak, holott mint azt Koczor Gyula, a cseh-tót nemzetgyűlés tagja is kimutatta, 147.993 magyar földigénylő van, a tíz holdon felüli jogos igénylőket bele sem számítva. A 60.000 kiosztott holdról pedig Felső-Magyarországon senki sem tud a könyv szerzőjén kívül. A magyaroknak juttatott bérletek pedig csak átmeneti jellegűek, mert valószínűleg a telepítés céljaira vannak fenntartva. Ahol magyarok mégis valamilyen földhöz jutottak, az rendszerint a tótság álarca alatt történt. Erdélyi szerint nemcsak a földművesek, hanem az iparosok és kereskedők sem kívánják a revíziót, mert a visszacsatolás érdekeiket sértené. Ezzel szemben igaz az, hogy Felső-Magyar-

ország gazdasági devasztálása a csehek által, a cseh beáramlás, az ipari pangás, a vállalatok elköltözése és áttelepítése, a nem apadó munkanélküliség és a fokozódó kivándorlás azt bizonyítja, hogy az új államalakulásba való bekebelezés Felső-Magyarország lakosságának tetemes anyagi kárt és egzisztenciális veszedelmet okozott. Erdélyi azonban óvakodott minderről statisztikát közölni. Az iskolaügyi kérdésben közölt adatai is mind hamisak. Inkább a polgári és középiskolákból kirekesztett magyar iskolakötelesekről állított volna össze egy kimutatást, amelyből megtudhatta volna, hogy a magyar gyermekek sorsa nem a továbbtanulás lehetősége, hanem csak az inaskodás és a béreskedés, vagy pedig az iskolánélküli csatangolás. A magyar elemi iskolákat is állandóan apasztja a cseh kormány, öt esztendő alatt 39 iskolával csökkentette a magyar népiskolák létszámát (1921/2 — 845, 1925/26 = 806). A magyar iskolák száma nem felel meg sem a tényleges, sem a hivatalos magyar arányszámnak. Amit pedig az utódállamokban kifejlődött magyar kulturális tevékenységről mond, az egyszerűen csak szofizma. Ez a tevékenység csakis a magyarság életképességének, nem pedig az utódállamok politikai mérsékeltségének tulajdonítandó, mert az utóbbinak sem Cseh-Tórorszáiban, sem Romániában még csak nyoma sincs.

A politikai jogok kérdésénél megragadta a figyelmemet a következő állítás:

„...Csehszlovákiában, dacára az itteni magyar politikai pártok bizonytalan magatartásának, sűrűn találkozunk magyar nemzetiségű köztisztviselővel. Így a belügyi tárcánál 136, a pénzügyi reszortban 314, a postai igazgatásban 410, az igazságszolgáltatásnál 702 magyar anyanyelvű volt alkalmazva 1920-ban, a Szlovenszkóra vonatkozó összeírás szerint pedig Szlovenszko közigazgatásában 438, a vasúti szolgálatban 2.769, a postánál 153 volt a magyar anyanyelvű alkalmazottak száma.“

Ez tényleg nagy szemérmelenség és a rosszindulatú tudatlanság megtevésztési kísérlete. 1923-ban volt a köztársaság területén: belügyi alkalmazott 30.563, postai alkalmazott 37.128, pénzügyi alkalmazott 20.599, igazságügyi alkalmazott 10.022.

Felső-Magyarországon (Szlovenszko és Ruszinszko) alkalmazásban volt ugyanabban az esztendőben 6.251 postai és 35.537 vasúti alkalmazott. Ezekkel a számokkal kell Erdélyi szegényes adatait, pl. a 153 magyar postást, összehasonlítani!

STEIER LAJOS.